

REFLECTIONS ON SOME DIFFICULTIES OF SPECIALIZED TEXT TRANSLATION

REFLECȚII ASUPRA UNOR DIFICULTĂȚI ÎN PROCESUL DE TRADUCERE A TEXTELOR SPECIALIZATE

Mariana Cerepanova, Lilia Burdila

Technical University of Moldova, Ștefan cel Mare str. 168, Chișinău, Republic of Moldova

mariana.cerepanova@lm.utm.md, lilia.burdila@lm.utm.md

Received: February, 12, 2018

Accepted: June, 25, 2018

Abstract. This article represents an overview on difficulties of specialised translation, which tends to be a problem for both novice and experienced translators, and the knowledge of their sources would facilitate the translation process as well as improve the quality of the final product.

Key words: *difficulties in translation, specialized text, terminology, terms, uncertainties in translation*

Introducere

Teoria traducerii sau traductologia este o știință relativ recentă, plasată în domeniul lingvisticii aplicate și se ocupă, în general, de textele pragmatice. Deși activitatea de traducere are vechi tradiții, cea mai faimoasă situație este cea de la turnul Babel, neînțeleasă până astăzi, care a generat astfel necesitatea apariției traducerii pentru a facilita comunicarea între oameni. Încă din vechime oamenii au simțit nevoia de a traduce, deoarece un om care vorbea o limbă străină, neînțeleasă pentru ceilalți, era privit cu suspiciune și chiar cu dușmănie. Traducerea are menirea de a face posibilă comunicarea dintre oameni care posedă limbi diferite, dar și culturi și moduri de gândire diferite. Într-o manieră destul de simplă se crede că traducerea înseamnă, a găsi pentru cuvintele unei limbi, cuvinte echivalente în altă limbă, idee de cele mai multe ori greșită, deoarece textul nu este întotdeauna tradus conform mesajului sau.

Vorbind despre textele specializate, trebuie să menționăm că și acestea, la rândul lor, servesc drept un mijloc de comunicare între specialiști dintr-un domeniu specializat, iar traducerea este una dintre aplicațiile acestora. Un limbaj de specialitate nu constituie o limbă aparte (se bazează pe aceleași resurse sintactice, morfologice, lexicale), ci doar se distinge de limba comună prin utilizarea denumirilor specializate (a termenilor), inclusiv a unor simboluri specifice anumitor domenii. Totodată, subliniem că limbajul specializat nu este o simplă terminologie, ci doar îi utilizează resursele. Traducătorii recurg la terminologie atunci când caută sensul exact al unui termen sau al unei unități de limbă specializate; atunci când ezită între diverși termeni, fie că-i în faza de înțelegere ori de reformulare; atunci când vor să creeze un neologism sau o parafrază în limba țintă. Traducătorul are nevoie de terminologie în două situații: pe de o parte, pentru a cunoaște terminologia specializată utilizată efectiv de specialiști în cele două limbi cu care lucrează, dar și structurarea conceptuală generală a domeniilor de referință ale textelor (specialiștilor); pe de altă parte, pentru a cunoaște nu numai valoarea pragmatică a acestei terminologii, dar și modul în care aceasta este folosită în limba țintă.

Așadar, în procesul activității de traducere, cel care traduce întâlnește foarte multe dificultăți. În fața unei probleme de ordin terminologic pentru care nu are un răspuns, traducătorul poate adopta diverse demersuri în funcție de timpul de care dispune și de specializarea textelor pe care și le propune să le traducă. Fie se mulțumește să reproducă termenul de origine între

ghilimele sau să parafrazeze, fie creează un neologism conform sistemului lingvistic, fie acționează conform unui terminolog, cercetând și înregistrând terminologia textelor traduse.

Într-adevăr, echivalențele termenilor sunt esențiale în ceea ce privește traducerea specializată (tehnică, științifică, medicală, juridică etc.), însă colectarea lor necesită timp și este dificilă, având în vedere numărul considerabil de documente produse și creativitatea lexicală în diferite domenii de activitate.

Printre dificultăți de traducere a textelor specializate se regăsesc și numeroasele **incertitudini** cu care se confruntă traducătorul.

Prin definiție incertitudinea reprezintă o îndoială, o ezitare, o lipsă de siguranță. Totodată ea este considerată drept valoare fundamentală a traducerii. De cele mai multe ori, aceasta nu face parte din preocupările traductologilor. Traductologia, ca știință se intersectează, înainte de toate, de fenomenele mai largi, mai esențiale, ce vizează ansamblu de operații specifice procesului de traducere. Însă, cu toate acestea, Alexander Künzli plasează incertitudinea printre «un ansamblu de factori importanți care intră în joc în traducerea de zi cu zi», menționează Lance Hewson [1]. Constatăm că autorul are dreptate ținându-se cont de două considerente: practica traducerii, ce se distinge prin complexitatea și prin dificultatea sa, pe de o parte, pe de altă parte modul în care incertitudinea se poate manifesta, astfel influențând procesul de traducere. Sentimentul de incertitudine poate apărea chiar și la traducători experimentați, care ar considera că au un anumit număr de soluții pentru traducere, ce pot fi utilizate în diferite situații și circumstanțe. Însă, la un moment, dat, traducătorul sesizează că acestea nu sunt întocmai adecvate textului sursă și atunci, trebuie să recurgă la creativitate, pentru a obține un produs cât mai calitativ și cât mai fidel.

Incetitudinea nu este un fenomen constant în procesul de traducere, este ceva ocazional, iar traducătorul, din contra, în practica sa, se sprijină pe un număr de certitudini, care-l ajută să recreeze textul sursă. Astfel, incertitudinea apare ca un factor pozitiv, ce poate eficientiza lucrul traducătorului.

Prin urmare, ne vom preocupa de sursele incertitudinilor. Una dintre ele ar prezenta **clientul**. Rolul acestuia e de a-i oferi traducătorului să-și stăpânească incertitudinile. Se întâmplă, ca un client să fie inactiv, adică nu-i furnizează traducătorului informațiile sau precizările de care el are nevoie, fie din ignoranță a naturii și dificultăților traducerii, fie din ne dorință. Iar absența informațiilor și a precizărilor reprezintă surse importante ale incertitudinilor. Din păcate, de multe ori, traducătorul nu poate refuza asemenea condiții de muncă, chiar fiind frământat de diverse incertitudini.

O altă sursă de incertitudini sunt **dificultățile interpretării textului sursă**. E evident că orice proces de traducere solicită, în primul rând, interpretarea textului sursă. Traducătorul, ca și orice cititor, poate întâmpina dificultăți, dacă întâlnește un text ce nu poate fi interpretat clar și adecvat. Un exemplu pertinent ar constitui textele "originale", ce prezintă dificultăți de înțelegere și textele redactate în lingua franca. Cazul textelor redactate în lingua franca este mai complex, deoarece, chiar dacă autorul scrie foarte bine, el nu totdeauna stăpânește toți parametrii scrierii.

Uneori, se întâmplă ca **autorul și intenția acestuia** să devină o sursă eventuală a incertitudinii. Dacă pentru un text specializat traducătorul nu are nevoie obligatoriu de precizările autorului, atunci în cazul unui text literar, o consultare cu autorul este binevenită pentru a exclude ambiguități de interpretare.

Incetitudinile scopului

Potrivit teoriei scopului lui Reiss și Vermeer, atunci când înțelegem scopul unei traduceri, putem determina strategiile adecvate pentru ca textul țintă să poată îndeplini funcțiile care-i sunt destinate în cadrul unei noi culturi [2]. Astfel, dacă o traducere este lipsită de un scop sau de un destinatar, implică din start multiple incertitudini.

Lipsa de destinatar se clasifică printre sursele incertitudinii. Întru argumentarea acestei concepții Hewson subliniază că raportul dintre mesaj și destinatar în limba țintă trebuie să fie același ca și raportul dintre mesaj și destinatar din limba sursă. Adică, traducerea va fi reușită doar atunci când se va cunoaște cu exactitate destinatarul [1].

În acest context al incertitudinii, în procesul de traducere e important de scos în evidență diferența dintre traducerea mecanică și cea creativă. Astfel, Hewson observă că între extremele mecanică (a traducătorului experimentat) și cea creativă, se află o zonă de traducere standard, adică previzibilă. Anume această decupare a activității de traducere în trei modalități posibile, actualizarea cărora variază în funcție de experiența traducătorului și de dificultățile textului propus, permite o înțelegere mai bună a noțiunii de incertitudine. Dacă vorbim de o traducere mecanică, atunci gradul de incertitudine este egal cu zero, întrucât soluțiile sunt suficiente. Dacă soluția mecanică nu funcționează, ne întoarcem spre soluția standard, unde deja apare incertitudine relativă, iar traducătorul încă se află în zona sa de confort. În cazul nefuncționării primelor două posibilități, se recurge la traducerea creativă, unde traducătorul se regăsește în fața unei incertitudini maxime, căutând soluții imprevizibile ce solicită manifestarea creativității pentru obținerea unui produs de calitate [1].

Concluzii

Traducerea se confruntă cu mari dificultăți, care apar de la trecerea de la o lume etnografică la alta, de la cultură la alta. Asemenea cuvinte sunt strâns legate de specificul național și local al vieții vorbitorilor au căpătat diferite denumiri: etnografisme, barbarisme, lexic fără echivalent. În procesul traducerii dintr-o limbă în alta cuvintele specifice din limba sursă trebuie depistate și, în primul rând, bine înțelese și numai dacă contextul este clar, se vor putea găsi soluții pentru redarea lor în limba țintă.

Referințe bibliografice:

1. Hewson, L. Les incertitudes du traduire. În: *Meta*, 61(1), 12–28. doi:10.7202/1036980ar, 2016. [accesat 10.05.2018]. Disponibil: <https://www.erudit.org/iderudit/1036980ar>
2. Reiss, K., Vermeer, H., J. Towards a General Theory of Translational Action. În: *Scopos Theory Explained*, eBook Published, London, 2013.
3. Durieux, C. Traduire l'intraduisible: négocier un compromis. În: *Meta*, 55(1), 23–30. doi:10.7202/039599ar, 2010. [accesat 10.05.2018]. Disponibil: <https://www.erudit.org/iderudit/039599ar>
4. Guidere, M. *Traduction et terminologie*, Introduction à la traductologie: penser la traduction: hier, aujourd'hui, demain, 2008, Traduire. Revue française de la traduction. [accesat 11.04.2018]. Disponibil: <https://journals.openedition.org/traduire/394>
5. VANDAELE, S. La recherche traductologique dans les domaines de spécialité: un nouveau tournant. În: *Meta*, 60(2), 209–237. doi:10.7202/1032855ar, 2015. [accesat 11.04.2018]. Disponibil: <https://www.org/iderudit/1032855ar>
6. Dicționar explicativ al limbii române. Copyright © 2004-2018 dexonline [accesat 10.05.2018]. Disponibil: <https://dexonline.ro>